

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ВАЛЕОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В СЕРЕДНІЙ ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

Барна Любов Степанівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної біології та методики навчання природничих дисциплін,

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Барна Микола Миколайович

доктор біологічних наук, професор кафедри ботаніки та зоології,

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

barna@chem-bio.com.ua

Проблема збереження й зміцнення здоров'я дітей є однією з ключових для розв'язання сучасних проблем освіти. Значне погіршення стану здоров'я школярів, зниження їх фізичної та розумової працездатності, яке має місце упродовж останніх років, все більше актуалізує цю проблему. Для її розв'язання важливо створювати у навчальних закладах здоров'язберігаюче освітнє середовище, дотримуватись валеологічних вимог до організації навчально-виховного процесу, використовувати оздоровчі та здоров'язберігаючі технології.

Значну частину часу учні проводять у школі, витримують досить великі розумові і фізичні навантаження. Окрім того, сучасні діти мають свої особливості, які роблять їх ще більш вразливими. «Мережеві діти» або «покоління Z» мають інший тип мислення, так зване «кліпове» мислення. З кожним роком збільшується ризику фізичного та психічного здоров'я дітей, а це в свою чергу, вимагає зміни режиму їхнього навчання, розвантаження, переструктурування змісту навчальних предметів, уникнення дублювання навчального матеріалу» [1, с. 58].

Роль загальноосвітнього навчального закладу збереженні та зміцненні здоров'я школярів обумовлена особливостями його функціонування як цілісної системи, що комплексно та упродовж тривалого часу впливає на фізичне, психічне, соціальне здоров'я учнів.

Неперервність і тривалість дії певного соціального оточення може позитивно, негативно або нейтрально впливати для розвитку особистості учня. Дослідження гігієністів та фізіологів останніх років (Г. М. Даниленко, Т. Б. Єфімова, Т. В. Меркулова та ін.) дозволили обґрунтувати гігієнічні принципи збереження здоров'я школярів в умовах педагогічних технологій та освітніх інновацій, до яких належать: фізіолого-гігієнічна регламентація навчального навантаження; періодичний моніторинг здоров'я школярів і стану освітнього середовища школи; використання скринінгових методик; забезпечення мотивації учнів на збереження індивідуального здоров'я та розвиток здоров'яформуючого середовища у школі; психолого-педагогічна підтримка заходів з первинної профілактики порушень здоров'я, активізація медико-профілактичної роботи [4].

Одним із шляхів вирішення цієї проблеми, на нашу думку, є реалізація валеологічного супроводу навчально-виховного процесу. Валеологічний супровід навчального процесу — комплекс доцільних адміністративно-педагогічних заходів щодо організації умов навчання та виховання, сприятливих для здоров'я учнів; система взаємодії суб'єктів освітнього процесу з формування, збереження та зміцнення здоров'я школярів, учителів; комплекс заходів валеологічної служби освітнього закладу, що включає аналіз і диференціацію освітніх маршрутів учнів у зіставленні з показниками успішного навчання, результатами діагностики, прогнозування та корекції функціонального стану кожного учня з урахуванням ступеня адаптації, працездатності та здоров'я [3].

Аналізуючи це визначення можна зауважити, що реалізація частини його складових є компетенцією адміністрації школи, зокрема, створення належних умов навчання та виховання учнів, сприятливих для збереження і зміцнення здоров'я, створення та робота валеологічної служби освітнього закладу тощо. Проте, значна частина завдань валеологічного супроводу повинна вирішуватись вчителями-предметниками та класними керівниками, зокрема, забезпечення взаємодії суб'єктів освітнього процесу з формування, збереження та зміцнення здоров'я учнів та вчителів, дотримання валеологічних вимог до організації та проведення уроків.

З метою підготовки майбутніх вчителів біології для здійснення валеологічного супроводу освітнього процесу навчальним планом окрім дисциплін анатомо-фізіологічного циклу, які створюють підґрунтя для розуміння сутності поняття здоров'я та його порушень, передбачено вивчення курсів «Загальна та педагогічна валеологія» на бакалаврському рівні підготовки та «Здоров'язберігаючі педагогічні технології» на магістерському рівні підготовки.

В курсі «Загальна та педагогічна валеологія» студенти знайомляться з впливом навчально-виховного процесу на фізичне, психічне та соціальне здоров'я школярів. Результатом цього впливу є так звані «шкільні» хвороби, зокрема, порушення постави, зору, анемія, нервово-психічні порушення. Крім з'ясування причин, які викликають ці захворювання учнів, майбутні вчителі знайомляться із способами їх попередження та умовами формування здоров'язберігаючого освітнього простору.

Особливе значення у підготовці майбутніх учителів має змістовий модуль, присвячений вивченню валеологічних вимог до уроку. Студенти на заняттях не лише теоретично знайомляться з цими вимогами, а й навчаються реалізовувати їх на конкретних уроках, які моделюють і проводять самі. Цінний досвід здобувають здобувачі бакалаврського ступеня, розробляючи власний проект «Школи здоров'я» з використанням усіх здобутих в процесі вивчення курсу знань та сформованих пізнавальних вмінь.

Багаторічний досвід викладання курсу «Загальна та педагогічна валеологія» дає нам підстави зробити висновок про те, що ефективність підготовки майбутніх учителів біології залежить не лише від їх належної теоретичної підготовки, а й від здатності використовувати засвоєні знання, вміння та навички на практиці – під час рольових ігор на лабораторно-практичних заняттях, проведення «Днів здоров'я», конкурсу стінгазет та плакатів, розробці та захисту проектів валеологічного змісту. Така діяльність не лише робить знання студентів дієвими, а й сприяє формуванню цінних особистісних якостей майбутніх педагогів, таких як ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих.

В процесі вивчення курсу «Здоров'язберігаючі педагогічні технології» студенти магістерського рівня підготовки мають можливість не лише теоретично засвоїти різноманітні сучасні освітні технології, спрямовані на збереження здоров'я учасників навчально-виховного процесу, а й відпрацювати навички їх реалізації в процесі моделювання та проведення різноманітних форм навчальних занять у середніх та вищих закладах освіти.

Таким чином, в сучасних умовах інтенсифікації навчання одним із шляхів розв'язання проблеми збереження і зміцнення здоров'я всіх учасників освітнього процесу є його валеологічний супровід.

Список використаних джерел

1. Беседіна І., Яковенко Т., Любимцева Н. Освітній процес у новій українській школі, або яким повинно бути навчання покоління Z. Школа. 2019. № 6. С. 58–69.
2. Гончаренко М., Лупаренко С. Валеопедагогіка у схемах і таблицях: навч. посіб. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. 264 с.
3. Гончаренко М., Лупаренко С. Валеопедагогічний словник. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2009. 148 с.
4. Даниленко Г. М., Єфімова Т. Б., Меркулова Т. В. Гігієнічні проблеми впровадження здоров'яформуючих програм серед школярів. Актуальні питання гігієни екологічної безпеки України: збірка тез доп. наук.-практ. конф. Київ, 2009. С.113–115

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ НАУК ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЙ STEM-ОСВІТИ

Гончарова Наталія Олександрівна

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу навчання географії та економіки НАПН України

leobet@ukr.net

Одним з головних принципів реалізації концепції НУШ є умотивований вчитель. Сучасний вчитель – це менеджер і керівник проєктів, новатор, мотиватор, тьютор, фасилітатор, ментор і наставник. Так, все це про сучасного вчителя. А ще, він готовий експериментувати, навчатися впродовж життя і навчати цьому своїх учнів.